

ЗЕЛЕНАТА ИКОНОМИКА НА РЕПУБЛИКА ЮЖНА АФРИКА

Димитър Керанов

Докторант, ВСУ „Черноризец Храбър“

Резюме: Настоящата статия разглежда зелената икономика на Република Южна Африка. Направен е кратък историко-икономически преглед с фокус върху зелените политики на южноафриканското правителство. Представен е успешен воден проект, който е спомогнал за създаването на зелени работни места в една държава, където високата безработица е акутен проблем. Коментират се проблеми, предизвикателства и изгледи. Целта на статията е запознаването на българския читател с тази далечна страна и със спецификата на нейните зелени икономически политики.

Ключови думи: зелена икономика, Южна Африка, РЮА

THE GREEN ECONOMY OF THE REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Dimitar Keranov

PhD student, VFU “Chernorizets Hrabar“

Abstract: This article examines South Africa's green economy. A brief historical and economic overview is provided, with a focus on the green policies of the South African government. Presented is a successful water project that has

helped create green jobs in a country where high unemployment is an acute problem. Issues, challenges and prospects are also discussed. The goal of the article is to familiarize the Bulgarian audience with this distant country and the specifics of its green economic policies.

Keywords: *green economy, South Africa, RSA*

I. Въведение

В Африка на юг от Сахара се намира една от най-силните икономики на континента – Република Южна Африка (РЮА). Тя е третата най-силна икономика в Африка с БВП от около 330 млрд. щатски долара (Venson 12/25/2021). РЮА търпи икономически несгоди, като те са породени както от наследството на апартейда, така и от управленческите решения на АНК (Африкански национален конгрес) – управляващата партия от 1994 г. насам.

II. Основна част

Като основен икономически проблем в южноафриканското общество през последните десетилетия се обособи високата безработица:

Таблица 1

Безработицата в ЮАР. 1999-2019 г. (в %).

1999	2009	2019
30,2%	23,52%	28,47%

Източник: Statista.

Най-новите достъпни данни на националната статистическа служба на Южна Африка показват, че безработицата през четвъртото тримесечие на 2021 г. е скочила до над 35% (BusinessTech of 3/29/2022), което е своеобразен рекорд.

За да се разбере по-добре ситуацията, е нужно да се уточни, че по времето на апартейда (на африкаанс apartheid - отделеност), управляващата

партия на бялото малцинство НП (Национална партия – на африкаанс Nasionale Party) в периода 1948-1994 г. провежда расистка политика на расова сегрегация. По този начин чернокожото мнозинство на практика няма достъп нито до адекватно образование, нито до пазара на труда (наред с лишаване от редица политически и граждански права и свободи). Това от своя страна генерира огромни безработица и бедност – проблеми, които остават нерешени до ден днешен, въпреки че апартейдът приключва с идването на власт на АНК през 1994 г. след провеждането на първите демократични избори в републиката.

Със сигурност политиките и грешките на АНК и на НП могат да бъдат коментирани, съответно критикувани по-обстойно, но това не е предмет на настоящата статия. Фокусът е върху зелената икономика и приоритетите и разбиранията на правителството в Претория, свързани с нея, както и представянето на успешен проект в тази сфера.

През последните години много се заговори за зелена икономика, но следва да се уточни какво точно се разбира под това понятие. Това невинаги е лека задача, тъй като различните институции боравят с различни дефиниции. Така например немското министерство на образованието и научните изследвания вижда основната цел на зелената икономика в създаването на „...устойчива икономика, която опазва природните ресурси и по-малко натоварва околната среда“ (Bundesministerium für Bildung und Forschung 2022).

Дефиниция, която използва ООН в един от своите уебресурси, гласи следното: „зелената икономика се определя като нисковъглеродна, ресурсоефективна и социално приобщаваща. В една зелена икономика ръстът на заетостта и доходите се стимулира от публични и частни инвестиции в такива икономически дейности, инфраструктура и активи, които позволяват

намаляване на въглеродните емисии и замърсяването, повишаване на енергийната и ресурсната ефективност и предотвратяване на загубата на биоразнообразие и екосистемни услуги. Тези зелени инвестиции трябва да бъдат активирани и подкрепени чрез целенасочени публични разходи, политически реформи и промени в данъчното облагане и регулирането“ (UN Environment Programme 2018).

В Претория имат точно определени визия, дефиниции и подходи по темата устойчивост, вкл. зелена икономика. Самите термини устойчивост, зелена икономика и свързаните с тях се използват и трактуват по донякъде сходни, но все пак специфични начини в различните държави, в това число и в Южна Африка. Затова е редно да се обяснят тези понятия в южноафриканския контекст.

Важен документ на южноафриканското правителство относно постигането и развитието на устойчивост е така наречената Национална рамка за устойчиво развитие (NFSD - National Framework for Sustainable Development) на Департамента (т.е. министерство) за горско стопанство, рибарство и околна среда (бивш Департамент на околната среда и туризма). Там се казва, че визията на страната е следната: „Южна Африка се стреми да бъде устойчива, икономически просперираща и самостоятелна национална държава, която защитава своята демокрация чрез задоволяване на основните човешки потребности на своя народ, чрез отговорно управление на ограничените си екологични ресурси за настоящите и бъдещите поколения, и чрез насърчаване на ефикасно и ефективно интегрирано планиране и управление посредством национални, регионални и глобални сътрудничества“ (Department of Environmental Affairs and Tourism 2008). Това е важно да се спомене, защото се очертава стремежът към създаването на така нареченото устойчиво развитие / устойчиво общество.

Южноафриканското правителство трактува зелената икономика като един от своите приоритети за осъществяване на устойчиво развитие / устойчиво общество, т.е. тук зелената икономика е само част от един обширен план за осъществяване на устойчиво развитие. В южноафриканския контекст, устойчиво развитие е начинът, по който може да се постигне екологична устойчивост – това е основната цел на правителството, както е заложено в Националната стратегия за устойчиво развитие и план за действие - National Strategy for Sustainable Development and Action Plan – NSSD 1 (Department of Environmental Affairs 2011).

Под устойчивост правителството разбира конкретно това: „Устойчивостта в този контекст означава екологична устойчивост. На първо място, тя отчита, че поддържането на здрави екосистеми и природни ресурси е предпоставка за благосъстоянието на хората. На второ място, тя отчита, че съществуват лимити на стоките и услугите, които могат да се предоставят. С други думи, екологичната устойчивост отчита, че хората са част от природата, а не отделна единица“ (Department of Environmental Affairs 2011).

В рамките на своя приоритет зелена икономика, чиято цел е „преходът към ресурсоефективен, нисковъглероден и насърчаващ растежа на заетостта курс“ (Department of Environmental Affairs 2011), Южна Африка е определила редица приоритетни политики - „осигуряване на подкрепа за нормативната база; прилагане и разширяване на програмите за зелена икономика; развитие на уменията, особено на младите хора в сектора/отраслите на зелената икономика; използване на пазарно ориентирани инструменти; насърчаване на иновациите, науката и технологиите; създаване на възможности за инвестиции и финансиране и финансови инструменти; създаване и защита на работни места; изпълнение на План 2 2010/11-2012/13 (IPAP2) за действие в областта на индустриалната политика“ (Department of Environmental Affairs 2011).

Фокусните направления в рамките на приоритета зелена икономика са общо девет на брой, както е отразено в Националната стратегия за устойчиво развитие и план за действие: „опазване и управление на ресурсите; устойчиви практики за управление на отпадъците; управление на водите; устойчивост на околната среда; зелени сгради и застроена среда; устойчив транспорт и инфраструктура; чиста енергия и енергийна ефективност; селско стопанство, производство на храни и горско стопанство; устойчиво потребление и производство“ (Department of Environmental Affairs 2011).

В приоритетната политика относно създаване и защита на работни места се има предвид зелени работни места (Department of Environmental Affairs 2011). Тук е нужно да се дефинира какво означава терминът зелени работни места. Международната организация на труда предлага следната дефиниция: „Зелените работни места са достойни работни места, които допринасят за опазването или възстановяването на околната среда, независимо дали са в традиционни сектори като производството и строителството, или в нови, нововъзникващи зелени сектори като възобновяемата енергия и енергийната ефективност“ (ILO 2016).

Южноафриканският Съвет за научни и промишлени изследвания (Council for Scientific and Industrial Research - CSIR), чийто акционер е парламентът (с пълномощник министъра на висшето образование, науката и иновациите), определя следните основни инициативи за зелена икономика в сектора водно управление: „подобряване на предоставянето на услуги в областта на водоснабдяването и канализацията; повишаване на ефективността на използването на водата и справедливото разпределение чрез подходящи инициативи; подобряване на мониторинга и отчитането с цел осигуряване на най-добри практики и стандарти в управлението на водата и отпадъчните води“ (CSIR 2014; CSIR 2022).

В следващите абзаци ще се разгледа успешен проект в сектора водно управление, чрез който са създадени зелени работни места, и който би могъл да послужи за пример на други държави.

Южна Африка има по принцип недостиг на вода. Страната е на 30-то място по суша в света, а друг проблем са инвазивните чужди растения, които например намаляват добивите от язовирите и системите за водоснабдяване на реките (Department of Water Affairs 2013).

Какво представляват по-точно инвазивните чужди видове растения – те са внесени отвън, размножават се бързо и завземат територии, извличайки водата и веществата от почвата и унищожавайки местните растения (Местообитания без инвазивни чужди растения 2022).

Правителството предвижда, че към 2030 г. страната може да има дефицит на вода, според данни на Департамента за водоснабдяване и канализация (Department of Water and Sanitation 2019). С други думи – потреблението може да надвиши наличността.

Затова справянето с този проблем от една страна, заедно с осигуряването на зелени работни места от друга, са от жизненоважно значение за държавата и нейното население.

Тъй като тези растения застрашават сигурността на водните ресурси на страната, правителството е започнало програма, целяща да ги премахне, като по оценки те покриват около 10% от територията на РЮА (Department of Forestry, Fisheries and the Environment 2022).

Програмата се казва Working for Water (WfW) и за първи път е лансирана през 1995-та година (в превод на български – работа за вода). Целта е не само да се премахнат вредящите растения, но в процеса да бъдат трудоустроени хиляди южноафриканци, вкл. от маргинализирани групи. Проучвания показват, че инвазивните растения използват еквивалента на

около 200 литра вода на човек дневно, при отреден минимум от 25 литра на човек дневно (McQueen et al. 2001). Според данни на Департамента по водите на гр. Филадельфия (САЩ), човек ползва средно около 100 литра вода на ден за различни дейности като например къпане, готвене, пиене и други (Philadelphia Water Department 2022). Така представените данни поставят огромните загуби в перспектива.

Програмата WfW осигурява работа и квалификация на около 50 хиляди южноафриканци годишно, състои се от стотици проекти. По-голямата част от финансирането е от държавата, но частният сектор също участва активно, например в провинция Северен Кейп (Northern Cape / Noord-Каар / Кара Воконе), където покрива болшинството от разходите. Програмата е изключително успешна, отстранени са милиони хектари (над три) инвазивни растения, осигурена е работа на над 300 хиляди души (Martin 2018).

Предизвикателство, пред което е изправена програмата, е фактът, че са нужни много повече финансови средства (около 12 млрд. ранда годишно), а са налични само около 2 млрд. ранда (Kilian 2015). За справка – 12 милиарда ранда са около 1 милиард и 400 милиона лева, съответно 2 милиарда ранда са около 230 милиона лева.

Заместник-министърът на горското стопанство, рибарството и околната среда Маги Сотю посочва в нов годишен план за ефективност, че WfW е приоритет за 2021-2022 г., с цел да се създадат работни места за младежта, жени, хора с увреждания (Department of Forestry, Fisheries and the Environment 2020).

III. Заключение

В заключение може да се каже, че властта в Южна Африка е наясно с проблемите безработица и бедност от една страна, но и с нуждата от

постигане на екологична устойчивост от друга. Зелената икономика е част (като приоритет) от тази екологична устойчивост. Управлението на водите пък е фокусно направление в рамките на приоритета зелена икономика. Тъй като РЮА има проблем със сушата и недостига на вода, водната сигурност е ключова, що се касае до управлението на водите. Инвазивните чужди видове растения сериозно застрашават тази сигурност, затова южноафриканската управа е започнала изключително напредничавата и успешна програма Working for Water като начин за справяне с този проблем (и едновременно с проблемите безработица и бедност). В резултат, стотици хиляди южноафриканци са получили квалификация и работа (т.е. разкрити са зелени работни места).

Дали и доколко програмата ще продължава да е успешна зависи до голяма степен от политиките и решенията на правителството на АНК в тази насока. Засега WfW остава на дневен ред, което е повод за оптимизъм за Южна Африка, южноафриканците и зелената икономика в страната.

Източници

1. Benson, Emmanuel Abara (2021). 10 richest African countries in 2021 based on gross domestic product (GDP). Business Insider Africa of 12/25/2021. Available online at <https://africa.businessinsider.com/local/markets/10-richest-african-countries-in-2021-based-on-gross-domestic-product-gdp/yd784tx> (accessed 4/19/2022).
2. Bundesministerium für Bildung und Forschung (2022). Green Economy: Gesellschaftlicher Wandel. Available online at https://www.bmbf.de/bmbf/de/forschung/energiewende-und-nachhaltiges-wirtschaften/green-economy/green-economy_node.html (accessed 4/19/2022).

3. BusinessTech (3/29/2022). Jobs bloodbath hits South Africa as unemployment climbs. Available online at <https://businesstech.co.za/news/business/572250/jobs-bloodbath-hits-south-africa-as-unemployment-climbs/> (accessed 4/19/2022).
4. CSIR (2022). Explore the CSIR. Available online at <https://www.csir.co.za/about-us> (accessed 4/21/2022).
5. CSIR (Hrsg.) (2014). Steering towards a Green Economy: A reference guide. Available online at <https://www.csir.co.za/sites/default/files/Documents/GE%20guide.pdf> (accessed 4/20/2022).
6. Department of Environmental Affairs (2011). National Strategy for Sustainable Development and Action Plan. Available online at https://www.dffe.gov.za/sites/default/files/docs/sustainabledevelopment_actionplan_strategy.pdf (accessed 4/20/2022).
7. Department of Environmental Affairs and Toursim (2008). People - Planet - Prosperity: A National Framework for Sustainable Development in South Africa. Available online at https://www.dffe.gov.za/sites/default/files/docs/2008nationalframeworkfor_sustainabledevelopment.pdf (accessed 4/19/2022).
8. Department of Forestry, Fisheries and the Environment (2020). ANNUAL PERFORMANCE PLAN 2021/22. Available online at <https://www.dffe.gov.za/sites/default/files/reports/2021.2022annualperformanceplan.pdf> (accessed 4/26/2022).
9. Department of Forestry, Fisheries and the Environment (2022). Working for Water (WfW) programme. Available online at <https://www.dffe.gov.za/projectsprogrammes/wfw#aims> (accessed 4/25/2022).

10. Department of Water Affairs (2013). National Water Resource Strategy. Available online at <https://www.dws.gov.za/documents/Other/Strategic%20Plan/NWRS2-Final-email-version.pdf> (accessed 4/23/2022).
11. Department of Water and Sanitation (2019). National Water and Sanitation Master Plan. Available online at https://www.gov.za/sites/default/files/gcis_document/201911/national-water-and-sanitation-master-plandf.pdf (accessed 4/23/2022).
12. ILO (2016). What is a green job ? Available online at https://www.ilo.org/global/topics/green-jobs/news/WCMS_220248/lang--en/index.htm (accessed 4/20/2022).
13. Kilian, Anine (2015). 20 years on, Working for Water still making jobs, ecological impression. Available online at https://www.engineeringnews.co.za/article/20-years-on-working-for-water-still-making-jobs-ecological-impression-2015-12-11/rep_id:4136 (accessed 4/26/2022).
14. Martin, Ben (2018). Working for water in South Africa. Available online at <https://www.greeneconomycoalition.org/news-and-resources/working-for-water-in-south-africa> (accessed 4/26/2022).
15. McQueen, Carol/Noemdoe, Simone/Jezile, Nosipho (2001). The WORKING FOR WATER Programme. Land Use and Water Resources Research 01. Available online at <https://econpapers.repec.org/article/agsluawrr/47852.htm>.
16. Philadelphia Water Department (2022). Gallons Used Per Person Per Day. Available online at <https://water.phila.gov/pool/files/home-water-use-ig5.pdf> (accessed 4/26/2022).
17. Statista (2022). South Africa: Unemployment rate from 1999 to 2020. Available online at

<https://www.statista.com/statistics/370516/unemployment-rate-in-south-africa/>
(accessed 4/19/2022).

18. UN Environment Programme (2018). Green Economy. Available online at <https://www.unep.org/regions/asia-and-pacific/regional-initiatives/supporting-resource-efficiency/green-economy> (accessed 4/19/2022).

19. Местообитания без инвазивни чужди растения (2022). Инвазивни чужди видове растения. Available online at <https://invasiveplants.eu/invazivni-chuzhdi-rasteniya/> (accessed 4/25/2022).